

Høringssvar ClasCom AS

Forord

Høringssvaret er fra Clascom AS, et forskningsinstitutt startet i 2021. Navnet, som kombinerer Classics og Computing, gjenspeiler målet med instituttet: Å se tverrfaglig på kompliserte problemstillinger. Det gjenspeiler også bakgrunnen til de som arbeider med instituttet. Et av områdene vi arbeider med er vitenskapsteori, og i forlengelsen av det hvordan kunnskap oppstår i samfunnet.

De som arbeider for oss har også andre jobber. Han som har vært hovedforfatter av dette dokumentet (Pål Vigmostad) har tidligere vært forsker i det offentlige forskningsinstituttet NORCE (inkludert skrevet offentlige utredninger) og jobber nå blant annet som konsulent (i Accenos) hvor han har skrevet en veldig høy andel av de største FoU-skissene i Norge (inkludert ca halvparten av store bevillinger fra EU sitt Horisont Europa-program til norsk forskning).

Kombinasjonen av at vi har økonomisk frihet, som gjør at vi kan skrive det vi mener er rett helt uten tanke på bevillinger fra det offentlige; og en svært vid kunnskapsbakgrunn, gjør oss kvalifisert til å trekke noen linjer som denne behandlingen sårt trenger.

Kapittel 1: Innledning

I høringsnotatet har en mye informasjon som hver for seg er rett, men som en setter sammen på feil måte, samtidig som en ikke har noe forsøk på å forstå det overordnede bildet. Formålet vårt er ikke bare å kommentere høringsnotatet slik det er skrevet, for vi mener at det unngår å behandle det aller meste av hva vi ser som interessante problemstillinger

Vi begynner med å diskutere hvordan høringssvaret har et svakt forskningsdesign, hvor en ikke har forståelse for hva en måler og hvorfor det en gjør ikke er en god metode (kapittel 2). Dette følges opp med vår hypotese på hvorfor denne, og mye annen produksjon av kunnskap for politiske prosesser, har svakt forskningsdesign (kapittel 3). Til slutt forklarer vi hva en burde ha målt, og hvordan dette høringsdesignet kunne ha hatt en bedre utforming (kapittel 4).

Kapittel 2: Hvordan høringsnotatet har et svakt forskningsdesign

- *Hvordan måler en feil?*

Høringsnotater har svært kortfattet informasjon på det som burde være det mest interessante spørsmålet, som er de to spørsmålene: Kan en regulere seksuell adferd? Bør en regulere seksuell adferd? Til tross for at et samlet fagfelt inne psykologi og psykiatri, i den

tiden da seksuelle avvik som homofili ble forsket på, ville ha svart et samstemt ja til begge, så glimrer argumentasjon på disse temaene med sitt frafravær. Høringsnotatet har en argumentasjon som ikke følger normale regler for vitenskapelig argumentasjon (så som å bruke kilder til å legitimere kontroversielle standpunkt eller la begrunne valg av hypoteser). Nå har vi brukt et fåtall timer på dette, som er grunnen til at vår kildebruk er sparsom, men en skulle to at et utredningsarbeid som har som mål å innføre en helt ny type juss (hvor voksne mennesker ikke skal kunne få hjelp til å regulere sin egen seksualitet) hadde vært litt mer preget av flid og grundighet. Vi trekker ut endel representative eksempler på det under, selv om dette ikke er en uttømmende behandling.

«Konverteringsterapi virker ikke».

Dette er påstått i høringsnotatet, men uten noen form for referanse eller argumentasjon. En bryter normale regler for hvordan en argumenter for kontroversielle standpunkt. I og med at det er ekstrem variasjon på utlevelse av seksualitet i ulike geografier (flere i Oslo enn Nairobi), tidsepoker (flere i 2022 enn 1922), generasjoner (flere standardavvik forskjell på gamle og unge oppfatter seg selv om homofile) og i løpet av enkeltmenneskers liv (mange rapporterer om endrede seksuelle preferanser eller endret kjønnsidentitet frem og tilbake fra et kjønn eller legning). Denne variasjonen er så klart en svært god indikator på at seksualiteten ikke er satt i stein, og at premisset til høringsnotater (om at konverteringsterapi ikke virker, og er noe som bare fører til problemer) er galt.

Hvis en skulle forske på om konverteringsterapi kan virke har en flere muligheter. For å få de mest holdbare resultatene burde en hatt en kontrollert studie. Altså hatt en populasjon som en tilfeldig deler i en gruppe og en kontrollgruppe, gjennomført intervensjonen i gruppen og sammenlignet over tid med kontrollgruppen (og brukt en kontroll for å si noe om hvorvidt homofili ble påvirket). Noe i denne retning er ikke gjort. Hvis en går tilbake til tiden da slike studier ble gjort, så var homofilt samliv en diagnose og konverteringsterapi ikke kontroversielt. Siden det snart mulig blir ulovlig, og lenge har vært svært sosialt vanskelig, er vel det ikke så sannsynlig at skjer denne type ny forskning i Norge. Noe som kunne ha vært gjort er å gjøre kontrollerte studier uten et tilfeldig utvalg, altså for eksempel tatt en måling på de som gjennomfører konverteringsterapi. Det er studier på dette i USA, men siden de umulig kan ha blitt gjort av anerkjente universitetsmiljøer og vi ikke har tid til å gå inn i de så hopper vi over dette nå. Selvfølgelig er ikke dette sett på i høringsnotatet.

En tredje mulighet er å bygge opp mer teoretiske argumenter. Imidlertid har en ingen god forståelse av seksualitet, som gjør dette vanskelig. Heller ikke viser høringsnotatet til eksempler på at dette er gjort, det bare stadfester at «konverteringsterapi virker ikke». Altså har en ingen form for holdbar argumentasjon på det som burde være hovedanliggendet. Er det slik at konverteringsterapi bare plager de som søker det, eller er det slik at det kan gi endring?

Det vi vet om variasjonen i antall homofile (tid, sted, generasjon, individuelt) tyder så klart på at konverteringsterapi vil virke. Dessuten tenker en jo at å introdusere barn for informasjon som normaliserer homofili (rosa kompetanse og lignende) kan gjøre at flere lever ut en homofil seksualitet. Hvorfor kan en være så sikker på at seminaropplegg for rosa kompetanse kan virke for å få flere til å leve ut en homofil seksualitet, men samtidig sikker på at langsiktig terapi for å få færre til å ikke leve det ut ikke virke? Hva er egentlig den

fundamentale forskjellen på et forsøk på å regulere homofile følelser og andre følelser (som for eksempel angst)? Slik vi har forstått situasjonen så er det vitenskapelige grunnlaget ikke at det nødvendigvis er så mye vanskeligere å regulere mange andre typer følelser, men at en ikke ønsker å regulere det (fordi det ikke sees på som noe uønsket). Imidlertid er ikke dette et tegn på at en ikke kan regulere homofili eller kjønnspreferanser – slik høringsnotatet forsøker å slå fast uten referanser eller argumenter.

«Nasjonale og internasjonale helseorganisasjoner er mot konverteringsterapi».

Det stemmer at organisasjoner som inntil nylig satt en diagnose på homofili, og enda gjør det for kjønnsbytte, nå tenker annerledes. Imidlertid må en før en diskuterer dette forstå hvorfor de har endret syn. Er det drevet av et forskningsbasert belegg for å forstå seksualitet, eller er det drevet av overordnede endringer av definisjoner og verdier. Grunnen til at de er «mot konverteringsterapi» er i høy grad påvirket av tre utviklinger:

For det første har det skjedd en utvikling av forståelsen av avvik (ikke bare i medisin, men i samfunnet ellers). Der avvik før ble stemplet som sykdom, har en nå et utvidet normalitetsbegrep (hvor avvik ikke sykdomsforklares). For det andre, tenker en nå at seksualitet skal leves ut. Det normale i Norge har blitt å feks leve sammen før ekteskap (noe som var forbudt til 1978). At nasjonale og internasjonale helseorganisasjoner er mot konverteringsterapi er altså påvirket av denne typen faktorer som kun indirekte sier noe om hvorvidt konverteringsterapi virker eller er ønskelig. Hvis vi blir enige om at det å ha feks angst er normalt, så en ikke kaller det sykdom, så betyr ikke det at det er fordelaktig å ha angst. Samme sak med homofili. At en har begynt å definere noe innenfor normalen betyr ikke at det er en adferd som er ønskelig. Når en har det utgangspunktet at seksualitet er normalt og bør leves ut, så får en svaret at det er skadelig at noen forsøker å regulere seksualitet. Det er ikke imponerende forskningsmetode at en finner at noen som ønsker å leve ut sin seksualitet, men har vært i møte med mennesker som forsøker å regulere den, opplever dette som belastende. En stiller feil spørsmål.

For det tredje så er internasjonale organisasjoner politisk styrt. Et eksempel er UNHRCs uavhengige ekspert, Victor Madrigal-Borloz, som lenge før han ble oppnevnt uttalte at målet var å avskaffe konverteringsterapi. (Han er selv homofil). Når en støtter seg til politiske/aktivitistiske prosesser for å begrunne politiske prosesser, så er dette svært svak metodebruk.

«Konverteringsterapi påfører homofile lidelser»

Høringsnotatet kobler sammen to typer funn 1) At homofili henger sammen med dårligere helse, lavere livsalder etc. 2) At homofile mange som har gjennomgått konverteringsterapi opplever dette vanskelig. Imidlertid er det ingenting som tyder på at punkt 2 (opplevelser av konverteringsterapi) er en sentral faktor som forklarer punkt 1 (kortere liv, psykiske problemer blant homofile).

En vet mye om hvorfor homofile lever kortere og har fler psykiske problemer gjennom levekårsundersøkelse over mange år. Sosialt press, inkludert mobbing (konverteringsterapi er så vidt jeg vet ikke en gang registrert) er ikke en like stor forklaring. Forklaringen knytter seg i hovedsak i større faktorer som ensomhet, færre sosiale relasjoner etc. Hvis en går til sosialpsykologer som Haidt (diskutert under) så kan en også spekulere i om å bryte med de

grunnleggende følelsene som Haidt har registrert gjennom eksperimentelle metoder (hvor kanskje alle har en «følelse» av at noe er galt, som en kan lære seg å se bort fra, se eget kapittel på dette i denne høringsuttalelsen) fører til lavere livskvalitet. Det er langt bedre vitenskapelig belegg for å presentere en hypotese om at homofiles lavere livskvalitet og ensomhet skyldes en livsstil som homofil, heller enn at det skyldes konverteringsterapi – som også høringsnotatet innrømmer skjer i svært lite omfang i Norge (etter å ha spurt det vi antar er interesseorganisasjoner for homofile, som vel ikke har noe motiv for å sette denne verdien for lavt).

I forlengelsen av dette: Når ble det OK å si at noe som kan påføre lidelse skal være forbudt, og bruke lidelsene som argument. Veldig mye av menneskelig aktivitet som gir dyp mening (idrett, relasjoner etc) har også et aspekt av lidelse. Dette gjelder også intervensjoner. En behandling for angst kan være ubehagelig når den pågår. Det betyr ikke at den med nødvendighet ikke har verdi. En kan ikke si at noe skal være forbudt bare fordi noen som driver med det rapporterer å ha hatt en tung opplevelse.

Kapittel 3: Hvorfor høringsnotatet har et svakt forskningsdesign

- *Hva forklarer at en måler feil?*

Høringsnotatet bærer preg av at en allerede har bestemt seg for hva en vil frem til, for så å komme med argumentasjonen. Dette er en kjent metode i kunnskapsproduksjon hos ledende offentlige institusjoner, og ClasCom sin hovedaktivitet er å forske på hvordan det kan skje. Vi kombinerer her flere teoretiske perspektiver, så som: Hvordan påvirkes kunnskap av omliggende kunnskapssystemer? Hvordan påvirkes kunnskap av kunnskapsgeneratoren? For å forklare dette så bruker vi under to eksempler, for å vise at dette er en felles svakhet i offentlig kunnskapsproduksjon. Et hvor det allerede er åpenbart for alle at kunnskapsproduksjonen feilet spektakulært (energimarkedet) og en hvor vi predikerer et sammenlignbart oppgjør med premissleverandørene for offentlig politikk (arbeidet for å promotere ikke-hetero seksualitetsutlevelse).

Hvorfor kom en frem til at strømprisen ville bli 2 øre høyere som følge av utenlandskablene? All logikk tilsa det motsatte. En signerte en avtale som bandt norske strømpriset til de i Europa, tyske og engelske strømselskaper var i gang med et kostbart grønt skifte som ble finansiert i stor grad over strømmregningen osv. Hvorfor skulle da prisen i Tyskland og England gå under den for norsk vannkraft, som har en kostnad på bare noen få øre og hvor Norge har et stort produksjonsoverskudd? Svaret henger sammen med at en var avhengig av å få et lavt tall for at det ble bygget. En tenker ikke på det en egentlig tror, men lar behov for et svar, kombinert med en modell som med små justeringer kan vise hva som helst, styre svaret. Samme sak med mye annet. Grunnen til at Helsedirektoratet sa at masker ikke virket tidlig i pandemien hadde ikke noe å gjøre med at de trodde at en beskyttelse mot partikler ikke virket, men at de ikke hadde masker på lager og ikke ville skape panikk grunnet maskemangel. En bestemmer seg først for hva en vil frem til, så finner en noen resultater en tror passer.

I dette tilfellet så ønsker en å komme frem til at mennesket skal følge seg fri til å leve ut sin seksualitet hvordan de vil. Et stort flertall i den norske befolkning har tatt oppgjør med en

norm om et livslangt monogamt forhold til en partner. Om de ikke har homofile partnere, så har de sex før ekteskapet, har samboere, gifter seg på nytt med mer. Foreningen fri representerer ikke bare en liten minoritet med homofile, men gjør det lettere for en hel nasjon å gjøre et oppgjør med tradisjonell seksualetikk. En trenger derfor komme frem til at konverteringsterapi ikke virker eller ikke er ønskelig.

Hvordan argumenterer en for det? Med like vanvittige argumenter hvor en ser helt bort fra minst like åpenbare faktorer som med strømpris eller maskesaken: Det er en ekstrem variasjon i seksuell adferd som åpenbart skyldes at en minst mulig kan regulere seksualitet. En problematiserer ikke denne typen informasjon, fordi det passer ikke med det en vil se. På samme måte som en ikke problematiserte informasjon som at å inngå en strømforbindelse og samstemt strømpris med land som har alle forutsetninger for å holde en høyere strømpris enn Norge, fordi det ville ha stoppet det en brydde seg om: Den gang europeisk samarbeid og høyere inntjening til energiselskaper. En må forstå denne typen bakenforliggende faktorer for å kunne behandle dette og lignende høringsnotater med den grundighet de fortjener. Dette fører oss til neste tema, som er hva høringsnotater burde ha studert.

Kapittel 4: Forskningsdesignet høringsnotatet burde ha hatt

- Hva burde en ha målt?

Hva forklarer variasjoner i seksualitet?

Det er godt dokumentert at variasjoner i både hvor mange som oppfatter seg som homofile, og hvor mange som genetisk er et kjønn oppfatter seg som det andre kjønn, varierer. Det varierer fra omtrent 100% homofile, til omtrent 0%. En har kulturer hvor det er nær 100% homofil adferd (i form av homofil adferd som overgangsrite alle må igjennom), subkulturer (som fengsler med flere på cellen, romerske keisere eller Athen i oldtiden) med fra flere titalls til over nitti prosent homofil adferd. I Suetonius sin «12 keisere», hvor både kriger og biografier til de romerske keiserne beskrives, har 10 (eller 11) av 12 homofile forhold. Den ene som eksplisitt ikke sier har homofile forhold er Claudius, som ble sett på som så utenfor samfunnet (han ble sett på som tilbakestående og uaktuell som keiser) at han ikke ble drept i utrenskningen av sin del av keiserslekten. Tacitus trekker også frem Claudius som et sjeldent eksempel på en keiser i denne perioden som hadde et heterofilt familieliv. En mindre men betydelig andel av innsatte anslås å ha homofil sex. I en større studie i USA ble det estimert at 70,7 % av kvinner hadde lesbisk sex og 42,3 % av menn hadde homofil sex¹. Trolig er dette mindre i Norge, som har egne celler til flere innsatte, men det viser noe om hvordan miljøet påvirker hvor mange som har homofil/lesbisk sex.

På den andre siden har en kulturer med nær null prosent homofili/lesbiske. Som et eksempel, da en separerte forbudet mot homofili fra generelle sodomilover i Norge for rundt hundre år siden, lovregulerte en kun homofile (ikke lesbisk samliv). Grunnen en oppga i forarbeidene var at en ikke kunne tenke seg at det var lesbiske forhold. Dette til sammenligning med fengsler, hvor altså studier tyder på at det i USA er over 70% som har lesbiske forhold. I århundrene før dette (hvor lesbiske var forbudt) er det kun en dom som er

¹ Fleisher, Mark og Jessie Krienert. 2006. The Culture of Prison Sexual Violence. Report prepared for the National Institute of Justice through grant number 2003-RP-BX-1001.

kjent for oss. Hvis en går til norsk litteratur så er det nær tomt for referanser til lesbiske forhold i perioder på flere hundre år, og heller ikke mange referanser til homofile forhold. Jeg har lest svært store deler av norske klassiske verk, og det nærmeste jeg kommer på er en referanse i Snorre til to menn som sammen delte seng med en trellkvinne. (Noe som ble fremstilt som så uhørt at det var behov for at biskopen kom med en gang). I en kjent historie nektet dronning Viktoria å tro at det fantes lesbiske. Kjente homofile som Svein Erik Hagen i Norge oppga selv i intervju at han ikke levde i homofile forhold før (men som gift med flere kvinner) fordi homofili ikke var en aktuell problemstilling da han vokste opp. Det er ikke slik at det i hundrevis av år har vært mange prosent som har levd med dette i skjul uten at noen har plukket det opp.

Hvor er forklaringene på denne variasjonen? Hvordan kan en være så sikker på at konverteringsterapi ikke virker når det åpenbart er faktorer som styrer hvor mange som lever som homofile (eller ønsker å bytte kjønn)? Det er en åpenbar stor miljøkomponent, trolig en stor adferdskomponent og dermed er det nokså åpenbart at det finnes forklaringer på variasjon i seksuell adferd annet enn at det er sånn en er født og det er sånn en må leve.

Ingenting av dette er diskutert i høringsnotatet. En behandler seksualitet som om det skulle vært en hudfarge som ikke skifter, og blander det med diskriminering av denne typen faste trekk.

Er det argumenter for å regulere seksualitet?

Hvis en går til dagens mest kjente psykologer, så er det utenkelig at de har eksplisitte funn på tema som argumenterer for regulering av homofili. Selv i Norge ble en førsteamanuensis i psykologi på NTNU avskjediget for å si noe ikke er i nærheten av så betent som det ville vært å argumentere for konverteringsterapi. I USA er det trolig enda vanskeligere, ihvertfall på mange store universiteter, å si noe som er kontrolversielt på dette området.

Imidlertid er det nyere forskning som indirekte sier noe om hvor ønskelig det er med konverteringsterapi. Et eksempel er sosialpsykologi, hvor Jonathan Haidt fra NYU er en av de lende figurene som studerer moralske følelser. Han forsøker å forstå psykologiske følelser blant moralske standpunkt, blant annet knyttet til seksualitet. Han gjør kontrollerte studier for å vise både hvordan standpunkt varierer (han har brukt mye tid på sammenligninger mellom USA, Brasil og India) og hvordan de er basert på dype menneskelige følelser. Et eksempel Haidt bruker som noe som store deler av verden vil mene er galt, uten at de helt kan forklare hvorfor det er galt, er analsex. Høyt utdannede i vesten er unntaket som har lav grad av «moralisk forargelse», imens en i andre kulturer (landsbygden i USA, lavt utdannede i Brasil og India) vil ha høyere grad av moralisk forargelse.

Haidt sitt synspunkt er at moralisk forargelse finnes som en grunnleggende følelse, som en har lært seg å overstyre i deler av vesten (blant høyt utdannede). Han viser dette ved kontrollerte eksperimenter. Imidlertid er det ikke gitt at det er gunstig å «overstyre» grunnleggende følelser/ moralisk forargelse. En overstyres gjennom å gå fra å basere synspunkt på grunnleggende følelser (som at noe er galt uten at en helt alltid kan forklare det) til å basere det på prinsipper – som at «alt som to voksne mennesker blir enige om at er

OK, er OK». (Merk at Haidt bruker analsex, sammen med andre eksempler, men ikke homofili; men som kjent henger de to størrelsene sammen, og han hadde mistet jobben hvis han hadde brukt homofili som eksempel i forskningen sin.)

Ledende forskning innen sosialpsykologi har altså en forklaring på hvorfor mange flere synes det er OK eller ønskelig å begå seksuelle handlinger som før var regulert – en overstyrer med prinsipper som «alt som voksne mennesker blir enige om at er OK, er OK» der en før kanskje mer styrte etter grunnleggende, dype følelser hos mennersker enn etter lyst og innlærte prinsipper.

Denne typen forskning på forholdet mellom lyst og dypere følelser av hva som føles rett/naturlig er så klart helt borte fra høringssvaret. Vår gjetning er at det ikke er borte fra debatten om noen år, da det er et raskt voksende fagfelt med oppslutning av kjente forskere på de største universitetene (ikke bare Haidt fra NYU).

Eskalerer endringer av seksualitet på individ og samfunnsnivå?

LGBTI+-bevegelsen får stadig flere bokstaver, og hvis en tar utviklingen vi opplevde fra tidligere kulturer så er det langt igjen før seksualiseringen av kulturen har gått til endes. Vi har eksempler på tidligere kulturer (som den romerske) hvor incest og pedofili var normalisert i store deler av samfunnet (som Suetonius og andre beskriver var det ihvertfall normalt i miljøet rundt keiserne). Når en leser Suetonius så er det forklart hvordan keiserne, gjerne etter de blir keisere, isolerer seg og involverer seg i stadig med ekstreme seksuelle avvik. For nesten alle, 10 eller 11 av 12, homosexualitet; for flere også incest og pedofili.

Potensielt henger ulike seksuelle avvikk sammen. Hvis en går noen tiår tilbake i tid, også til tiden etter homoseksualitet var lovregulert, var det normalt i psykologiske miljøer å gjøre eksperimentelle studier som viste sammenhenger mellom blant annet pedofili og homofili. Dette er så kontroversielt at det fortjener en dypere behandling, men det var så klart grunner til at psykologimiljøet i tider hvor de hadde eksperimentelle metoder og tilgang til forskningsdesign som idag ville vært forbudt, satt diagnoser på homofile. Dette inkluderer funn som ekstrem overrepresentasjon av homofile blant overgripere i fengsler.

Vi har heller ikke lyst til å skrive noe om det uten å gjøre et mer ordentlig arbeid først, men vår arbeidshypotese er at seksualitet endrer seg på både individ og samfunnsnivå når en legger til rette for det (mot stadig mer ekstreme avvik, på samme måte som en går mot mer ekstreme rusmidler), og at en gjør alle parter en ekstrem bjørnetjeneste ved å late som at seksualitet ikke kan eller bør reguleres. Høringsnotatet, som har langt bedre tid enn oss, burde så klart gjort seg noen tanker om hvorfor og hvordan seksualitet endres i samfunn (noe den åpenbart gjør), men de har valgt en åpenbar feil (og ubegrunnet) retning hvor en ser på seksualitet som noe som ikke kan endres istedenfor.

Er et forbud mot å regulere seksualitet proporsjonal?

Et mål er at lovverket skal være proporsjonalt, noe dette lovforslaget svært åpenbart bryter med. En skal påvirke til normalisering av seksuelle avvik, gjennom kurs som rosa kompetanse, som til og med tilbys barn. Samtidig skal det være forbudt å forsøke å påvirke voksne til å regulere seksualiteten sin. En skal kunne legge til rette for fysiske operasjoner på barn som vil skifte kjønn (kanskje er ikke dette så enkelt i Norge enda), samtidig som voksne ikke kan ha terapi for å styre sin egen seksualitet. Høringsnotatet burde hatt en vurdering av konverteringsterapi opp mot andre typer forsøk på å endre hvordan mennesker lever, som ikke bare er lov; men er finansiert over statsbudsjettet.

Etterord

En har en viss tillit i et samfunn, som brytes ned når den gjør for mange feil. Bufdir hadde en søker til å gjennomføre evalueringen av konverteringsterapi, og det var en kjønnsforsker fra Nordlandsforskning (som takker Norges mest kjente kjønnsforsker for sin hjelp i PhD-avhandlingen). En legger opp til en behandling av dette emnet som de som burde ha arbeidet med det trekker seg bort, men det betyr ikke at resultatene en får vil stå seg.